

Dokumentnamn
UTLÅTANDE

Ärendenr
ÅLR 2025/7194

Brevnr
60 S1

Datum
9.12.2025

Hänvisning
Er begäran om utlåtande inkommen 3.11.2025
VN/35688/2024

Social- och hälsovårdsministeriet
PB 33
FI-00023 STATSRÅDET

Kontaktperson
Otto Ilmonen, telefon +358 (0)18 25000 (växel)
otto.ilmonen@regeringen.ax

registratorskontoret.shm@gov.fi

Ärende

Utlåtande om utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om social- och hälsovårdsenheter som bistår vid utredning av misstänkta brott som gäller barn

Bakgrund

Landskapsregeringen har 3.11.2025 mottagit en begäran om utlåtande av social- och hälsovårdsministeriet angående utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om social- och hälsovårdsenheter som bistår vid utredning av misstänkta brott som gäller barn.

I propositionen föreslås att det ska stiftas en lag om social- och hälsovårdsenheter som ska bistå vid utredning av misstänkta brott som gäller barn. Samtidigt föreslås också att lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn ska upphävas. Den föreslagna lagen baserar sig på samma grundlösningar som den lag som föreslås bli upphävd, men i förslaget beaktas även behoven att uppdatera och precisera bestämmelserna och att se till att de stämmer överens med den internationella utvecklingen i fråga om barnvänlig rättspraxis. Målet är att trygga barnets bästa till exempel genom att stärka det mångprofessionella samarbetet.

Regeringspropositionen baserar sig på det mål i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering som gäller att säkerställa att utredningarna av sexuella övergrepp mot barn är förenliga med barnets bästa och man kan erbjuda mångprofessionellt stöd i samarbete mellan myndigheter för barnen.

Lagstiftningsbehörigheten

Av självstyrelselag (1991:71) för Åland framgår enligt 18 § 12 punkten att landskapet har behörighet i fråga om hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkterna. Till rikets behörighet hör 27 § 24 punkten, 29 punkten, administrativa ingrepp i den personliga friheten, smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, konstbefruktning och rättsmedicinska undersökningar samt 30 punkten behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål.

Lagstiftningsbehörigheten för området socialvård tillkommer Åland enligt 18 § 13 punkten i självstyrelselagen.

Till rikets lagstiftningsbehörighet hör rättskipning med beaktande av vad som stadgas i 25 och 26 §§; förundersökning, verkställighet av domar och straff samt utlämning för brott enligt 27 § 23 punkten.

Organiseringen av hälso- och sjukvården samt socialvården på Åland

På Åland är socialvården (förutom äldreomsorgen och hemvårdsstöd) organiserad i enlighet med landskapslag (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst, Kommunernas socialtjänst k.f. (KST). Inom KST finns bland andra verksamhetsområdet barnskydd samt även verksamhetsområdet tidigt stöd och familj som är det verksamhetsområde som handhar barnatillsyn och övrig familjerätt. Hälso- och sjukvården på Åland är organiserad i enlighet med landskapslag (2011:114) om hälso- och sjukvård och tillhandahålls av myndigheten Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS).

Landskapsregeringens yttrande

Regeringens proposition rör rättsområden där både Åland och riket har lagstiftningsbehörighet. Undersökningar vid misstanke om brott som gäller barn utförs inom hälso- och sjukvården vilket hör till landskapets lagstiftningsbehörighet men själva kärnfrågan ligger inom rättsskipning, vilket innebär att riket har lagstiftningsbehörighet.

Landskapsregeringen konstaterar att reglering för genomförandet av åländska undersökningar och ersättandet av kostnaderna för dem enligt lagen om ordnande av utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn saknas i dagsläget. Med nuvarande lagstiftning finns det ingen myndighet på Åland som ska sörja för utförandet av de uppgifter som påförts välfärdsområden och HUS-sammanslutning.

Innan lagen om ordnande av social- och hälsovård trädde i kraft tillämpades lagen om specialiserad sjukvård (1062/1989). Enligt 6 § i nämnda lag kunde samkommunen för Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt med Ålands landskapsregering avtala om produktion av specialsjukvårdstjänster för landskapets behov. Samkommunen för Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt hade ingått avtal med Regionförvaltningsverket för Sydvästra Finland om ordnandet av service för utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn, och avtal mellan Ålands landskapsregering och samkommunen för Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt hade upprättats. I och med välfärdsområdesreformen upphörde Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt att existera och avtalet med landskapsregeringen upphävdes. Detta ligger till grund för landskapsregeringens påpekanden i tidigare utlåtanden.

Mot denna bakgrund ser landskapsregeringen positivt på att man nu för in bestämmelser gällande Åland i den föreslagna lagen, då detta hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Det är av särskild vikt att man tydliggör vilken myndighet som ska sörja för utförandet av de uppgifter som omnämns enligt den nu föreslagna lagen så att man kan säkerställa barnets bästa i det enskilda fallet.

Landskapet Åland är enligt 36 § i självstyrelselagen för Åland enspråkigt svenskt. Barn, unga och familjer som eventuellt kommer att vara i behov av tjänster från de social- och hälsovårdsenheter som bistår vid utredning av misstänkta brott som gäller barn behöver erhålla service, stöd och hjälp på svenska för en fullgod och rättssäker behandling i ärenden som kan vara mycket krävande och känsliga.

I enlighet med förslaget är enhetens uppgifter (2 §) även att erbjuda andra aktörer som arbetar med barn utbildning och rådgivning om hur man identifierar och ingriper i våld mot barn. Landskapsregeringen påpekar vikten av att denna utbildning och rådgivning även erbjuds och är tillgänglig på svenska.

Övrigt

Under det senaste decenniet har betydande framsteg skett internationellt gällande utredningar av brott mot barn (exempelvis Barnahus-modellen och kvalitetsstandarderna). Det har visat sig avgörande för barnets bästa under rättsprocessen att det mångprofessionella samarbetet mellan myndigheter samt myndigheternas informationsutbyte fungerar väl. Barnahus-samarbete mellan berörda myndigheter har funnits i landskapet Åland sedan 2010, och det är Ålands polismyndighet, Ålands hälso- och sjukvård, Kommunernas socialtjänst k.f. och åklagarämbetet som ansvarar för och deltar i detta myndighetssamarbete fortsättningsvis.

Avslutningsvis vill landskapsregeringen framföra sitt tack till att social- och hälsovårdsministeriet hörde av sig under beredningen av lagen och att landskapsregeringen fick lämna synpunkter i ett tidigt skede av lagstiftningsprocessen. Utifrån detta har landskapsregeringen inga ytterligare kommentarer utan ser positivt på den föreslagna lagen.

Minister

Arsim Zekaj

Avdelningschef

Otto Ilmonen

FÖR KÄNNEDOM

Ålands hälso- och sjukvård, registrator@ahs.ax
Kommunernas socialtjänst k.f., info@kst.ax
Johan Ehn, Ålands representant i Helsingfors, johan.ehn@regeringen.ax
Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi